

Michal Janata

Kam sahají stíny normalizace na FF UK?

Nejpostiženějším oborem na FF UK v letech 1969–1989 byla bezpochyby historie. Nemohlo tomu ani být jinak, když právě ta byla proměněna v duchu známého marxistického dikta, že svět není třeba vykládat, ale měnit v nástroj společenské změny a posléze jen k udržení politicko-společenského režimu, který spočíval na přítomnosti sovětské vojenské síly. Nakolik tato devastace historie jako akademické disciplíny zasáhla způsob, jakým se vyučuje na příslušných ústavech FF UK dnes? Autoři knihy *Náměstí Krasnoarmějců 2* o osudech lidí na FF UK v období normalizace si kladou jiné otázky: Na jaké kompromisy musel přistoupit humanitní intelektuál působící na FF UK? Komu byl loajální: moci, nebo svému pedagogickému étosu? Nakolik se mu podařilo udržet akademickou úroveň?

Nás však v souvislosti s výukou historie na FF UK ve sledovaném období zajímají jiná témata. Dokáže se česká historiografie prosadit na mezinárodním poli? Setřásla ze sebe všechna znetvoření, která jí uštědřil komunistický režim? Kam až sahají stíny normalizace na FF UK, speciálně na ústavech dějin? Kniha *Náměstí Krasnoarmějců 2* sice netvoří referenční rámec této otázky, ale otevřela téma, na něž můžeme navázat. Pojetí knihy nijak neusnadňuje otázku, nakolik nedávná minulost zatěžuje nejen přítomnost, ale i budoucnost české historické vědy a její výuky na FF UK. Autorům nešlo ani o popis institucionálního vývoje a kniha není ani „souborem vzpomínek“ – jinými slovy jejich cílem není zkoumání dějin FF UK. Autorům šlo o *bližší poznání sociální praxe charakteristické pro tehdejší akademické prostředí*.¹ Zvolili místo obvyklé politické sociálně-kulturní analýzy. Šlo jim o překlenutí politického hlediska vzpomínáním z všednodenní perspektivy, respektive o *nabrázení souvislejším přístupem k dějinám*.² Když autoři hovoří o ideologii, hovoří o ideologii, jež *představovala spíše nerefektované přijímaný a osvojovaný jazyk, který byl často jedinou možností, jak formulovat přístup ke světu, jak veřejně prosazovat své postoje a hovořit o svých problémech nebo jak definovat vztahy s kolegy, nadřízenými a podřízenými*.³ Zapomínají ovšem, že marxistická ideologie nepředstavovala jen povinně ritualizovaný soubor předepsaného chování, ale že v rozličné míře penetrovala do vnitřního života všech, že vytvářela historickému bádání meze, které často degradovaly jeho vědeckou hodnotu na předepsaný soubor povolených

1 JAREŠ, Jakub – SPURNÝ, Matěj – VOLNÁ, Katka a kol.: *Náměstí Krasnoarmějců 2. Učitelé a studenti Filozofické fakulty UK v období normalizace*. Univerzita Karlova – Filozofická fakulta – Togga, Praha 2012, s. 17.

2 Tamtéž, s. 18.

3 Tamtéž, s. 19.

Kam sahají stíny normalizace na FF UK?

„zjištění“. Nelze bez násilí na skutečnosti oddělit rituální provozování marxismu, to znamená vytváření mimikry, iluze pro dozor nad ideologickou čistotou, že jde o pravověrně zpracované téma od té aplikace marxistické „metodologie“, jejímž výsadním aplikováním, užitím jediné ideologicky přípustné metody, která vlastně není metodou, ale dopředu vypracovaným schématem, byla vědecky znetvořena řada historio- grafických děl v období normalizace.

Ponechme stranou zvolený periodizační interval normalizace už proto, že je značně zatížen širokým spektrem různých hodnocení, v jejichž množství ztrácí jakoukoli výpovědní hodnotu. Navíc je třeba vnímat celé období komunistického režimu jako souvislou periodu naprosté suspenze právního státu. Normalizace umožňuje chápat toto období jako oddělitelné od tří poválečných dekad (40.–60. léta minulého století) úsilí o vybudování takzvané beztržní společnosti. Nicméně pojem normalizace v sobě nese jednu důležitou a zároveň paradoxní sémantickou hodnotu. V pojmu normalizace je obsažen rozpor, totiž skutečnost, že se standardizoval (normalizoval) naprosto nenormální stav, tím spíše, že šlo dokonce o okupační režim, a ještě hůře že na souhlas, či nesouhlas s ním bylo vázáno základní existenční přežití! Tento hromadný test loajality prováděný s pečlivou zběsilostí patří k nejhanebnějším stránkám českých novodobých dějin a členové prověřkových komisí se jistě mají hodně za co stydět. Mělo by být předmětem podrobného výzkumu, nakolik obojí volba, ať souhlas, či jeho opak s pookupačním režimem skrytým pod pojmem normalizace, srazila profesní vaz jak těm, kteří na FF UK mohli za cenu ztráty vlastní identity, neřkuli cti zůstat, tak těm, kteří byli postiženi odchodem většinou do dělnických profesí. Takovýto výzkum by ovšem vyžadoval dlouhodobou heuristickou přípravu a rozsahově by mu vyhovovala spíše knižní forma. Proto by měla být tato stať chápána jako prolegomena k otázce profesní úrovně prací podrobených tuhé marxistické cenzuře. Tato otázka není jen odborně historická, to znamená, že jejími adresáty nejsou jen historikové, ale dotýká se každého, kdo je spojen s přítomností i budoucností české společnosti. Otázka tedy zní, zda a pokud ano, tak v jaké míře zasahují stíny minulosti do současnosti. A protože studium historie muselo být z povahy věci zasaženo mnohem invazivněji než ostatní humanitní disciplíny, je nutné se soustředit právě na tuto oblast.

Důležitější tedy než to, čím byla ideologie v rovině každodenního života, je otázka, zda a jak se promítla ideologie do způsobů předávání znalostí i do způsobu publikování vědeckých prací. Pokud bychom přikročili k podrobné komparaci děl autorů – historiků, kteří působili na FF UK – dospěli bychom k rozsahu knihy *Náměstí Krasnoarmějců 2*. Je tedy třeba zvolit opačný postup a nechat *onus probandi* (důkazní břemeno) nikoli na pramenech, jichž by bylo potřeba shromáždit značné množství, ale na autorovi, který by měl svá tvrzení doložit soudržností své výkladové linie.

Nemá tedy smysl probírat práce jednotlivých autorů-protagonistů normalizační historiografie, cenu má však zvážit dopady vlivu těch autorů a děl, kteří sehráli rovněž nezanedbatelnou roli na FF UK, ať v kladném, či záporném smyslu, přitom je třeba vnímat obojí jako krajní póly velice rozsáhlé škály. Z historiografů působících na FF UK v období let 1969–1989 je nejen pro své mimořádně prorežimní angažmá důležité Jaroslav Purš (pomineme-li Václava Krále), který se na FF UK habilitoval v oboru

Michal Janata

československých dějin, roku 1974 se stal ředitelem Historického ústavu a publikoval práce z oboru dějin techniky. Od roku 1972 do roku 1987 vydal například knihy *Metoda měření synchronismu některých historických procesů* (1970), *Postavení dělnictva v českých zemích za hospodářské krize v letech sedmdesátých (1873–1879)* (1972), *Průmyslová revoluce* (1973), *Volby do českého zemského sněmu* (1987). Odhlédneme-li od pasáží, v nichž přichází ke slovu marxistická frazeologie, je v Puršových pracích patrný rys, který je spojujícím článkem velké části historiografických prací tohoto období. Je to vědecký izolacionismus, který se projevuje už jen velkými mezerami v bibliografii a v bibliografické části poznámkového aparátu. Netýká se to jen Puršových prací, ale všech, které se zabývaly společenskými a ekonomickými dějinami. Protože nelze tuto předběžnou práci zatěžovat přílišnými výčty, jeden příklad za všechny: v žádné historiografické práci sledovaného období není v bibliografickém přehledu zmíněna Wehlerova „zásadní metodologická práce“.⁴ Nejde jen o jednu knihu, ale o celou skladbu použité literatury, která je symptomem toho, jak je metodicky a významově strukturována celá práce dotyčného autora.

Všechny nástupnické ústavy, tedy Katedra pomocných věd historických a archivního studia, Ústav českých dějin, Ústav hospodářských a sociálních dějin a Ústav světových dějin, v rozličné míře navazují/nenavazují na předešlé katedry historie v období normalizace. Zůstaneme-li u zvoleného příkladu, pokud mohly práce z období průmyslové revoluce ovlivnit styl výuky, pak by se to týkalo především Ústavu hospodářských a sociálních dějin FF UK. Puršovy práce nepřekračují dobový československý historiografický průměr, a to nejen mírou dobově vyžadované „sociální angažovanosti“ ale ani úrovní prací samých. V *Dějínách hospodářství českých zemí* od Ivana Jakubce a Zdeňka Jindry je nejvýznamnější práce Jaroslava Purše *Průmyslová revoluce* pouze zmíněna ve výběrovém soupisu literatury. Je zmíněna právem, protože jiná bohemická literatura o průmyslové revoluci z této doby prostě není.

Přesto se dá říci, že nástupnictví, chápeme-li ho jako navázání na metody výzkumu a stylu textů předchůdců, se projevuje v přebírání modelu faktograficky pozitivistické a neinterpretativní historiografie. Hodnotící adjektivum zde neznamená pozitivismus jako historicky vymežitelný proud, ale jako analogický pojem z právní oblasti, jako jedno ze dvou opozit, pozitivní a přirozenoprávní právo. Pozitivní historiografií chápu jako takovou, která sebe samu pojímá jako bezhodnotovou vědu, jež vědomě či nevědomě rezignuje na interpretaci jevů, jimiž se zabývá. Jde rovněž o to, v jak velké míře mají být v odborné knize přítomny prameny, o něž se práce opírá, jaksi *in extenso*. Jestliže určitý typ pramenů není možné zpřístupnit v edici, mohou být částečně zveřejněny v rámci historické práce, ale v jaké míře tomu tak může být, aniž by kniha byla příliš zatížena, koresponduje také s tím, v jaké míře se její pojetí opírá o interpretaci. Historiografická kniha by měla být vsazena do určitého interpretačního rámce, který je opět včleněn do rámce filozofie a společenských věd. Bereme-li v potaz produkci pedagogů dnešních ústavů, pak se většinou inklinuje spíše k pozitivistické (ve zmíněném nehistorickém smyslu) historiografii. Interpretativní

4 WEHLER, Hans-Ulrich: *Geschichte als historische Sozialwissenschaft*. Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 1973.

Kam sahají stíny normalizace na FF UK?

historie se pěstuje nejvíce a nejprogramověji v rámci Ústavu světových dějin v Seminárii obecných a komparativních dějin. Zakladatel tohoto semináře, který by mohl a možná i měl být v rámci současné FF UK samostatným ústavem, profesor Miroslav Hroch, ztělesňuje kontinuitu FF UK v obou obdobích, normalizace i v desetiletích po předělu v roce 1989. Jmenovaný nepochybně patřil k těm historikům (je nutno ještě zmínit především Josefa Polišenského, Josefa Petráně, Eduarda Maura, ti ostatní jsou zmíněni v souvislosti s méně ideologicky exponovanými obory, tedy s pomocnými vědami historickými a archivnictvím), kteří udržovali odbornou úroveň i v tomto období. Profesor Miroslav Hroch se také ze všech autorů, kteří tehdy publikovali, i těch, kteří tak činili z ideologických či jiných důvodů až po roce 1989, nejvíce blížil onomu modelu interpretativní historie, opřenému o činnost a výsledky společenských věd. Pakliže mu mohla být vytýkána přílišná loajalita vůči režimním poměrům na fakultě, na druhé straně za sebou neměl ani stalinistickou (tu mít jako ročník 1932 mohl), ani reformistickou komunistickou minulost a jeho členství v KSČ bylo patrně účelové. Byl toho názoru, že pro udržení profesní pozice si musí vytvořit potřebné mocenské zázemí. Nakolik je toto lavírování mezi profesní a lidskou integritou zhoubné či prospěšné pro samu vědeckou práci, by bylo nutno prozkoumat v samostatné práci. Pro otázku odborné úrovně výuky dějin na FF UK je však právě Miroslav Hrocha dokladem toho, že mimořádně způsobilí jedinci si mohli i při pohlcení taktizováním vůči moci udržet vysokou profesní úroveň a tou pak zvyšovat i niveau celého oboru. Profesní růst Miroslava Hrocha byl ovšem vykoupen aktivní spoluprací se Státní bezpečností.⁵ Tato schopnost k vysoce diskutabilní elasticitě spojená s ochotou formulovat i pro Státní bezpečnost otázku, jež by si sama nedokázala patrně položit, posunuje hranice jeho spolupráce za únosnou mez okolnostmi vynucených aktivit. Proto nastolují osudy evropsky relevantního historika a zároveň cynického spolupracovníka otázku, zda skutečně existovala pouze binární nebo jinak řečeno disjunktivní volba: tedy buď pro režim aktivně pracovat a umožnit si tak v normalizačních podmínkách téměř nerušený profesní růst s možností snáze získávat odbornou literaturu i zahraniční kontakty, které potom mohla na oplátku vytěžit Státní bezpečnost, nebo se zachovat jako jiní historici, kteří se ocitli zcela mimo akademické a dokonce vůbec intelektuální prostředí, jak to učinili Emanuel Mandler či Milan Churaň a pochopitelně ještě několik dalších, a zaplatit za to profesně cenou nejvyšší – nemožností odborně růst v civilizovaném světě běžným způsobem. Spolupráce Miroslava Hrocha se Státní bezpečností nepostrádala opravdu na obou stranách snahu vytěžit z této symbiózy vše. Z charakteristik svých kolegů historiků vypracovaných pro Státní bezpečnost, respektive z Hrochova odhadu jejich využitelnosti pro Státní bezpečnost vyplývá, že jeho snaha „pomoci“ této represivní složce skutečně překračovala hranici, kterou by rozhodně nepřekračoval nikdo, koho by motivovala pouhá snaha si to s touto složkou „nerozházet“. Byly to jeho zahraniční cesty, jež jistě velmi prospěly jeho odbornému růstu, ale na druhou stranu je otázka, zda to nebylo za příliš vysokou cenu pro jeho osobní integritu. Autoři *Náměstí Krasnoarmějců 2* charakterizovali

5 V knize *Náměstí Krasnoarmějců 2* jsou uvedeny následující položky z ABS, a. č. 11949 a a. č. 44372, které tuto dokazují.

Michal Janata

tento oboustranný prospěch poměrně výstižně: *Miroslav Hroch svým působením současně plnil několik velice důležitých rolí. Jako jeden z mála významných českých historiků mohl pravidelně vyjíždět do západních zemí a udržovat tak kontakt české historické vědy s intelektuálním vývojem v západní Evropě. Jako historik nacionalismu zároveň prohluboval poznání tohoto fenoménu a reprezentoval kontinuitu jednoho z tradičních směrů české a středoevropské historiografie. O jeho práce o národním hnutí malých evropských národů se opírají studie dalších světově proslulých historiků nacionalismu, jako byl například Eric Hobsbawm. Zejména v osmdesátých letech se Hroch jako metodologicky progresivní, sečtělý a náročný pedagog zároveň stal osobností, která na filozofické fakultě přitahovala nadané studenty oboru. Především jeho semináře o historickém vědomí výrazně vybočovaly z tehdy běžné náplně fakultní výuky. Takto významný vědec a schopný pedagog, jenž byl zároveň zapojen do stranických struktur a nebránil se kontaktům se Státní bezpečností, byl ovšem rovněž zásadní oporou pro politické zřízení, které svými veřejnými postoji podporoval a jehož legitimitu tak stvrzoval.*⁶ Lze říci, že za své profesní profilování, v normalizačních podmínkách nezvyklé, zaplatil profesor Hroch vysokou cenu, tedy ztrátou osobní integrity, když na druhé straně to byl on, kdo svými pracemi nastavoval tu nejvyšší laťku a zároveň přirozeně přitahoval ty nejnadanější studenty? Na to neexistuje jednoduchá odpověď, respektive jakákoli odpověď by nedorostla složitosti otázky, pokud by měla být zodpovězena. Co je nepochybné, je právě to, že profesor Hroch, který za sebou zanechal skutečně světově relevantní historiografické dílo, patří k nejrenomovanějším osobnostem svého oboru. A navíc, Hrochovy historické práce jsou právě těmi, které mohou sloužit jako vynikající příklad skutečně interpretativní historie a které rozhodně budou hrát velkou roli i v budoucnosti oboru. Profesor Hroch zosobňuje historiografii, která je vsazena do společenskovědního rámce, v jehož rámci se nejen odehrává, ale s ním i pracuje a zároveň ztělesňuje intelektuálně náročnou historiografickou literaturu.

Na FF UK však našťastí existovala také daleko méně exponovaná místa, než byla katedra, na níž se vyučovaly obecné dějiny. Odborně zdatní a plodní nestraníci jako Zdeňka Hledíková, která udržovala vysokou úroveň pomocných věd historických a archivnictví, patří k tomu nejpozitivnějšímu. Právě nutnost ponechat historiografii tento řemeslný základ vedl normalizátory k tolerantnějšímu přístupu k hodnoceným osobnostem. V této souvislosti je třeba zmínit profesora pomocných věd historických Zdeňka Fialu, který se sice stal členem *zdravého jádra KSČ*⁷ v počátcích normalizace, ale jeho zásluhou, respektive za jeho působení se udržela do roku 1975 odborná úroveň právě pomocných věd historických a archivnictví. Normalizátoři měli dobrý důvod, proč právě v této odborné oblasti zohledňovat profesní kvality před ideologickou poslušností. Ostatně tyto důvody shrnují i autoři knihy *Náměstí Krasnoarmějců 2: Zatímco v historii lze neschopnost psát dobré historické studie dlouhodobě zakrýt, tak neschopnost přečíst kuriálu či rozpoznat původ erbu a pečeti se odhalí velmi rychle. Zároveň je archivnictví významné i ze správního hlediska – stát potřebuje kvalifikované a schopné síly, které budou spravovat jeho akta. Ze všech těchto důvodů jednak nebyla potřeba, a asi by si to ani nikdo nedovolil, personálně zlikvidovat pomocné vědy historické a archivnictví tak, jako se to stalo například politologii. Navíc většina pracovníků katedry se ve svých historických studích věnovala medie-*

Kam sahají stíny normalizace na FF UK?

*vistice, takže se tolik nedostávala do styku s aktuálními politickými otázkami. To z pomocných věd historických činilo obor, který byl uchráněn velkých ideových a personálních zvrátů jak v roce 1948, tak 1970.*⁸ Po smrti Zdeňka Fialy se ujal vedení katedry pomocných věd historických a archivnictví Zdeněk Bakovský. Je otázka, do jaké míry to bylo způsobeno přesunem důrazu z vědecké na ideologickou kompetenci nebo zda zde hrály roli personální důvody, nicméně neformálním vedoucím katedry byl vynikající Ivan Hlaváček. Ani generační výměnou – Marie Bláhová (dnešní vedoucí katedry pomocných věd historických a archivního studia) – neutrpěla úroveň těchto oborů. Právě naopak.

Na opačném pólu můžeme vidět odborně nezpůsobitelné, ale ideologicky agilní osobnosti, jejichž vliv na FF UK lze považovat za jednoznačně negativní. Je to zejména Václav Král, který se počátkem 70. let minulého století stal vedoucím katedry československých dějin. Spornou osobností byl rovněž docent obecných dějin Josef Haubelt, jehož práce o osvícenství a z dějin vědy však měly poměrně slušnou úroveň. Tyto osobnosti „spolkla“ doba, již tak oddané sloužily, a není třeba je v kontextu výše probíraných skutečných osobností vůbec připomínat. Bude pro ně pouze výhodou, když jejich nicotné úsilí sloužit neperspektivnímu režimu nebude nijak připomínáno.

Při zkoumání toho, jaká byla míra manévrovacího prostoru pro studenty a pedagogy FF UK, vstupují autoři knihy někdy na příliš tenký led dohadů. Zejména tvrzení, že ze skutečnosti nevstoupení do SSM *nevyplývaly žádné potíže při přijímacím řízení*,⁹ naprosto neodpovídá skutečnosti a prozrazuje neznalost přijímacích procedur a pravidel, v nichž právě nečlenství v SSM naprosto vylučovalo – až na několik výjimek – přijetí ke studiu. Autoři ke svému lehkovážnému tvrzení neuvádějí žádné archivní prameny, ač by to bylo na místě, ale uvádějí pouze ústní svědectví Renaty Trnkové a Oldřicha Tůmy. Z vlastní zkušenosti však vím, že mně jako nečlenu SSM a synovi otce, který vystoupil z KSČ na protest proti okupaci 1968, přes úspěšně složené zkoušky znemožňovala přijetí na FF UK právě tato dvě politická „provinění“. Rovněž vím, co pak znamenalo nečlenství nejen v SSM, ale i v dalších tzv. společenských organizacích jako ROH, v dalším praktickém životě. Příkladnějším, jako v mém případě, „předpoklad“ pracovat v těch nejpodřadnějších profesích až do roku 1989. Rovněž tvrzení, že *takovouto otázkou* (tj. Proč se stát členem SSM?, pozn. aut.) *si tehdy vlastně nikdo běžně nekladl*,¹⁰ je velice diskutabilní. Jelikož vím, jak palčivá byla pro mne a pro celou řadu lidí z mého okolí tato otázka, kterou si údajně *tehdy vlastně nikdo běžně nekladl*, mohu pokládat i řadu jiných, jen svědecky doložených tvrzení za zcela pravdě neodpovídající.

Nicméně nejde jen o historii toho, co se učilo na katedrách věnovaných historií v období normalizace, ale mnohem více o to, jak mnoho tato historie intervenuje do přítomnosti výše uvedených „následnických“ ústavů a kateder. Lze nějak kondenzovaně charakterizovat stíny, jimiž historiografická normalizace na nikoli izolované, ale naopak exponované enklávě FF UK postihuje akademickou přítomnost? Pokusme se o typologii těchto negativ.

7 Tamtéž, s. 274.

8 Tamtéž.

9 Tamtéž, s. 344.

10 Tamtéž, s. 345.

1. Vědecký izolacionismus byl sice již na historiografických ústavech FF UK překonán nejen zapojením do sítě mezinárodních studijních programů, zcela běžnými zahraničními stážemi a vůbec skutečným institucionálním vyrovnáním se ostatním evropským univerzitám, ale pokud jde o vědeckou literaturu, stále tu z komunistické minulosti přetrval styl neinterpretativní, pozitivistické (ve shora charakterizovaném smyslu) historie, neopřené, jak je jinde již zvykem, o filozofii a humanitní, případně i přírodní vědy. Přetrvává tu hodnotově neutrální styl kompilativní historie, která pracuje s fakty jako izolovanými jednotkami, aniž by autoři těchto děl dokázali vytvořit nutný interpretační rámec. Navzdory přihlášení se k nejrůznějším metodologickým podnětům, starším i novějším, k historické antropologii, linguistic turn, škole Annales a podobně, zůstává vězet česká historiografická produkce ve své většině v úzkém, jednooborovém „fachidiotickém“ rámci. Nevypovídá to jen o autorech, ale rovněž i o ústavech, z nichž se tito autoři rekrutují.

2. Struktura oborů zahrnutých do souboru kvalifikovatelných výkonů (zápočet, zkoušky, proseminární a seminární práce atd.) neodpovídá potřebě osvojení si penza rozsahu a skladby vědomostí. Zejména pro adepta historiografie by neměla historie začínat až středověkem, jako je tomu dosud. Některé kvalifikační výkony (zápočet, zkouška) sice podstupuje student historie na Ústavu řeckých a latinských studií, ale to je naprosto okrajová a hlavně jednorázová část studia. Jedná se o přidružené studium, jež není součástí regulérního studia historie. Toto vyloučení antické minulosti ze studia dějin souvisí jednak se slabou tradicí klasických studií i oboru klasické filologie u nás, ale zejména je to důsledek potlačování antiky jako jednoho ze sloupů evropské vzdělanosti v době komunismu. Dějiny mají pro studenta začínat starověkem, podobně jako adept historie podstupuje kvalifikační výkony z prehistorie.

3. Izolovanost studia historie vůči ostatním oborům (nejen) v rámci fakulty. Přestože se podařilo prosadit dvouoborovost a jednooborová historie je na FF UK už historií, stále se na studenta nekladou nároky, aby si alespoň v míře nutné pro studium historie osvojil solidní základy společenských věd a filozofie. V rámci Ústavu českých dějin sice existuje seminář teorie a metodologie historické vědy, ale „kritika historického rozumu“ se neprolíná v posloupnosti celým studiem, jak by bylo nutné. Zastoupena není ani historická sociologie a řada jiných, zcela nutných součástí studia historie.

4. O nedostatečné skladbě studia historie svědčí i o to, že nejsou zastoupeny ty obory historické vědy, které jsou naopak velmi rozvinuty jinde v Evropě. Vzhledem k míře, v níž věda (a podobně i technika) určuje naši každodenní skutečnost, ale také vzhledem k zastoupení STS (science and technology studies) na univerzitách po celém světě, je s podivem, že na FF UK vůbec nejsou zastoupeny dějiny vědy a techniky. Ačkoli jinde ve světě je tento obor institucionalizován, u nás chybí jak akademické zakotvení, tak literatura. Kniha autora této stati *Nesamozřejmost vědy a techniky* (vychází v nakladatelství Malvern) má v tomto ohledu ambici být první vlaštovkou.

Vytčené nedostatky, jež lze připisat období, které předcházelo dnešnímu provozování historie na FF UK, by měly být chápány spíše jako návrhy na zlepšení, nikoli jako planý kriticismus.